

Ćwiczenia pierwsze: Wprowadzenie do Ekonomii.

Pojęcia, których definicje warto by znać przed egzaminem (niekoniecznie na pamięć) zostały pogrubione.

Ekonomia jest nauką, która bada, w jaki sposób społeczeństwo gospodarujące decyduje o tym, co, jak i dla kogo wytwarzać.

Ekonomia pozytywna – zajmuje się obiektywnym naukowym, objaśnianiem zasad funkcjonowania gospodarki.

Ekonomia normatywna – dostarcza zaleceń opartych na subiektywnych sędach wartościujących.

Przykład:

Wprowadzamy cło na jakieś dobro z zagranicy. Ekonomia pozytywna stwierdza, że cena tego dobra w kraju wzrośnie, wzrosną również zarobki osób zatrudnionych przy jego produkcji. Te fakty są naukowo potwierdzone i nie zależą od niczych przekonań. Ekonomia normatywna odpowiada na pytanie, czy wprowadzenie tego cła jest korzystne czy nie i opiera się na naszych przekonaniach, czy ważniejsze jest dobro producentów w kraju, czy konsumentów.

Mikroekonomia – szczegółowe badanie indywidualnych decyzji, odnoszących się do pojedynczych towarów.

Mikroekonomia zajmuje się jednostkami na rynku:

- Zachowaniem konsumentów.
- Zachowaniem przedsiębiorstw.
- Kształtowaniem ceny konkretnego dobra na rynku.

Makroekonomia – kładzie nacisk na wzajemne związki zachodzące w gospodarce jako całości. Celowo upraszcza się w niej analizę poszczególnych elementów w trosce o przejrzystość obrazu działania całej gospodarki.

Makroekonomia zajmuje się agregatami na rynku:

- Popytem globalnym.
- Produktem krajowym brutto.
- Bezrobociem itp.

Mikroekonomia i makroekonomia często zazębiają się, nie da się jednoznacznie wytyczyć granicy.

Systemy gospodarcze (są przedmiotem badania głównie makroekonomii, a konsekwencje wprowadzenia danego systemu gospodarczego są doniosłe dla modeli mikroekonomicznych):

Gospodarka nakazowa – inaczej gospodarka centralnie planowana. Model powszechny w krajach byłego bloku ZSRR przed rokiem 1989, obecnie występuje rzadko, tylko w krajach takich jak np. Korea Północna, Kuba. Grupa ludzi decyduje o tym co, w jakich ilościach, jakim sposobem i dla kogo produkować. Jak wiadomo system ten jest wysoce nieefektywny, głównie z powodu:

- Braku konkurencji (np. niska jakość produktów, brak innowacyjności, mała motywacja do pracy – "czy się stoi czy się leży 2000 się należy").
- Niedoinformowania planistów (m.in. inwestowanie w przestarzałe gałęzie gospodarki, produkcja niepotrzebnych dóbr).

Gospodarka wolnorynkowa – państwo nie ingeruje w działanie rynku. Każdy dba o siebie i w ten sposób wzrasta całkowite bogactwo – dobrobyt. Zjawisko to nazywa się "niewidzialną ręką rynku" i zostało wprowadzone przez Adam Smitha w XVIII wieku. Obecnie nie występuje w czystej postaci. Gospodarka wolnorynkowa ma następujące wady:

- Umożliwia produkcję i dystrybucję dóbr społecznie szkodliwych (np. narkotyki, broń masowego rażenia).
- Nie zawsze jest w pełni efektywna (brak darmowego szkolnictwa itp.).

Gospodarka mieszana – społeczna gospodarka rynkowa. Rynek teoretycznie rządzi się swoimi prawami, jednak państwo często wpływa na mechanizmy rynkowe poprzez ceny minimalne i maksymalne, podatki, akcyzę oraz koncesje. Panuje zasada "solidarności" bogatszych z biednymi (redystrybucja dochodów). System ten łączy w sobie większość zalet gospodarki wolnorynkowej z niektórymi wadami gospodarki nakazowej.

Zasadniczym problemem ekonomii jest **rzadkość zasobów**. Zasoby ograniczone takie, jak węgiel, ropa, gaz, i inne surowce mineralne, jedzenie, woda pitna a nawet świeże powietrze w miastach zasnutyh smogiem, występują najczęściej. Czasami mamy do czynienia z zasobami nieograniczonymi – praktycznie można za nie uznać zasoby piasku na Saharze, wody słonej w oceanach czy zasoby energii słonecznej. Ekonomia stara się m.in. odpowiedzieć na pytanie w jaki sposób wykorzystywać te ograniczone zasoby tak, by dobrobyt był jak największy.

Substytucyjność – wymiennność, zależność odwrotna. Pojęcie to pojawia się w dwóch sytuacjach:

- Gdy dwa dobra mogą być wykorzystywane zamiennie. Można pisać piórem, można pisać długopisem. Jeśli pióra zdrożeją, ludzie przerzucają się na długopisy i vice versa. W tym sensie pióra i długopisy to dobra substytucyjne.
- Gdy do produkcji dwóch lub więcej dóbr wykorzystujemy te same zasoby. Siła robocza może być wykorzystana zarówno do produkcji żywności jak i do produkcji samochodów, w tym sensie żywność i samochody są to dobra substytucyjne.

Częściej będziemy używać tego pojęcia w pierwszym sensie.

Koszt alternatywny – inaczej koszt utraconych możliwości. Jest to ilość pewnego dobra, z której musimy zrezygnować, by móc wytworzyć pewną ilość innego dobra. Jeżeli robimy sobie kolację to kosztem alternatywnym jajecznicy z trzech jajek na kielbasie i z pieczywem, są dwie kanapki z kielbasą oraz trzy jajka na miękko.

Inny przykład: koszt alternatywny kwartalnej studenckiej karty miejskiej (imiennej) to $98/1,40 = 70$ biletów ulgowych jednorazowych.

Produkcja efektywna zachodzi wtedy, kiedy zwiększenie produkcji jednego dobra może się odbyć jedynie kosztem zmniejszenia produkcji drugiego dobra. Oznacza to, że wszystkie zasoby są w pełni wykorzystywane, nic się nie marnuje, nie leży odłogiem.

Rynek – jest to byt niematerialny (kiedyś utożsamiany z targowiskiem), na którym dochodzi do kontaktu między sprzedawcami a kupującymi. Rynek jest więc obecny w sklepie, przy naszym komputerze, gdy kupujemy coś na Allegro; na poczcie, gdy płacimy za prąd itp.

Rynek jest również obecny przy ustalaniu płacy między pracodawcą a pracownikiem. Pracownik bowiem sprzedaje pracodawcy swoją pracę. Innymi słowy, na rynku dochodzi do wymiany dóbr posiadanych przez ludzi. Każdy chce się pozbyć tego dobra, którym dysponuje w nadmiarze a uzyskać to, czego potrzebuje by zaspokajać swoje potrzeby.

Wg Begg'a: Rynek jest zwięzłą nazwą procesu prowadzącego do tego, że decyzje gospodarstw domowych dotyczące konsumpcji różnych dóbr, decyzje przedsiębiorstw o tym, co i jak wytwarzać, oraz decyzje pracowników dotyczące tego, jak wiele i dla kogo pracować, zostają wzajemnie uzgodnione dzięki odpowiednim dostosowaniom cen.

Funkcja produkcji – zależność między nakładami (zasobami) użytymi do produkcji towaru, a liczbą sztuk/ilością lub wartością wyprodukowanych dóbr. Funkcja produkcji spełnia zazwyczaj następujące założenia:

- Jest rosnąca – więcej bułek wykorzystamy tym więcej kanapek zrobimy.
- Dla argumentu 0 przyjmuje wartość 0 – jeżeli wykorzystamy zero bułek to zrobimy zero kanapek.

Możliwe są trzy sytuacje:

- **Malejące przychody skali** – w miarę użycia kolejnych zasobów produkcja rośnie coraz wolniej. Przykład: Dysponujemy pokojem biurowym o powierzchni 40 metrów kwadratowych. Jeżeli zatrudnimy jednego pracownika, wówczas będzie on dość sprawnie pracował. Jeżeli zatrudnimy dwóch, to zrobią oni w sumie więcej niż jeden, ale stracą trochę czasu na pogawędki, więc efekt ich pracy będzie gorszy niż gdyby pracowali niezależnie. Gdy zatrudnimy trzech, znowu produkcja trochę wzrośnie, ale mniej niż ostatnio. I tak dalej. Zjawisko to występuje zazwyczaj gdy zwiększamy jeden czynnik produkcji (pracownicy biura) inne czynniki pozostawiając niezmiennymi (powierzchnia biurowa).
- **Stale przychody skali** – w miarę użycia kolejnych zasobów produkcja rośnie proporcjonalnie do wzrostu nakładów. Przykład: ustawiamy na Saharze baterie słoneczne. Ponieważ kładziemy je jedna obok drugiej, ilość wyprodukowanego prądu jest zawsze proporcjonalna do powierzchni ogniw.
- **Rosnące przychody skali** – w miarę użycia kolejnych zasobów produkcja rośnie coraz szybciej. Przykład: efekty skali są powszechnie w produkcji przemysłowej. Nikogo nie trzeba przekonywać, że o wiele bardziej opłaca się (ze względu na koszty) produkować samochody seryjne w tysiącach rocznie, niż wytwarzać jeden miesięcznie. Im więcej się wyprodukuje samochodów, tym mniej będzie kosztowała produkcja jednego (bo koszty utrzymania taśmy montażowej, konserwacja robotów, koszty wykorzystania pomieszczeń rozłożą się na więcej produktów).

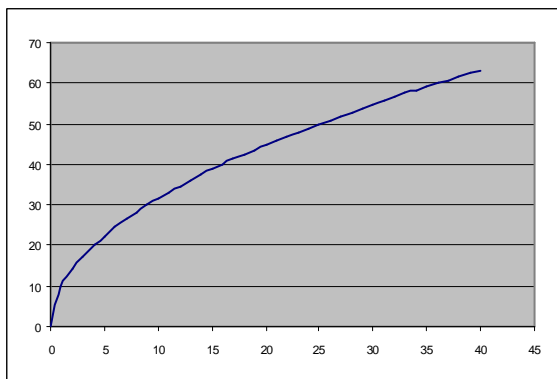
Funkcja produkcji Cobba-Douglasa:

$$f(x) = bx^a$$

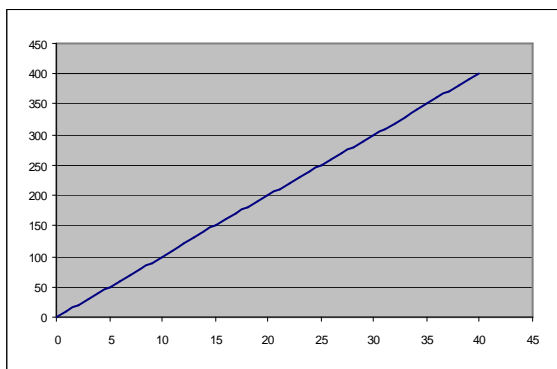
Ściśle rzecz biorąc jest to najprostszą, z postaci funkcji produkcji Cobba-Douglasa.

Wykorzystuje ona tylko jeden czynnik produkcji (np. liczbę robotników).

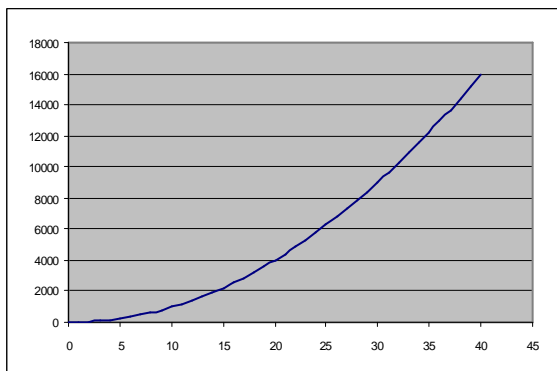
Malejące przychody skali mają miejsce, gdy $a < 1$. Stale przychody skali, gdy $a = 1$. Rosnące przychody skali mają miejsce, gdy $a > 1$.

Rysunek 1. Funkcja Cobba-Douglasa z malejącymi przychodami skali. $b = 10$, $a = 0,5$.

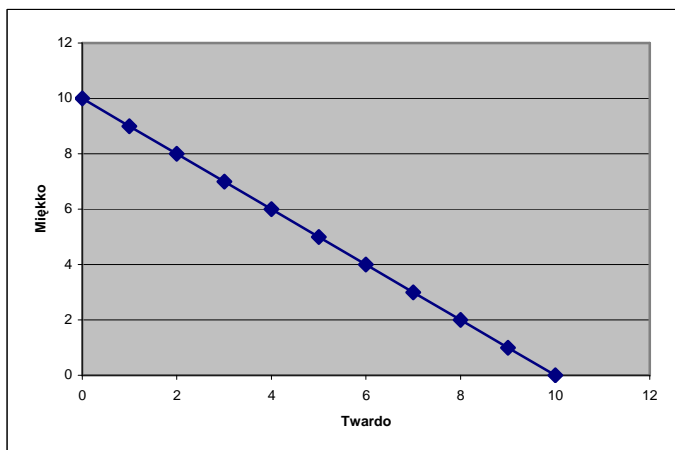
Rysunek 2. Funkcja Cobba-Douglasa ze stałymi przychodami skali. $b = 10$, $a = 1$.

Rysunek 3. Funkcja Cobba-Douglasa z rosnącymi przychodami skali. $b = 10$, $a = 2$.

Krzywa możliwości produkcyjnych – inaczej **krzywa transformacji**. Przedstawia efektywne kombinacje produkowanych dóbr. Inaczej mówiąc, jest to linia, której punkty stanowią kombinacje dwóch dóbr. Są to kombinacje efektywne, tzn. takie, dla których wykorzystywane są wszystkie dostępne zasoby.

Przykład: dysponujemy dziesięcioma jajkami. Możemy produkować albo jajka na twardo albo jajka na miękko. Wówczas krzywa możliwości produkcyjnych wygląda tak:

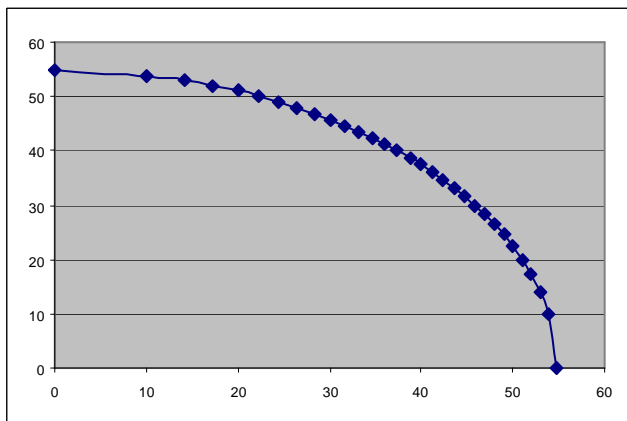

Każdy punkt jest to pewna kombinacja jajek na twardo i miękko, które możemy wytworzyć z posiadanego przez nas zasobu surowych jajek. Punkty na krzywej obrazują te kombinacje, kiedy wszystkie dziesięć jajek jest wykorzystanych. Są to **kombinacje efektywne**.

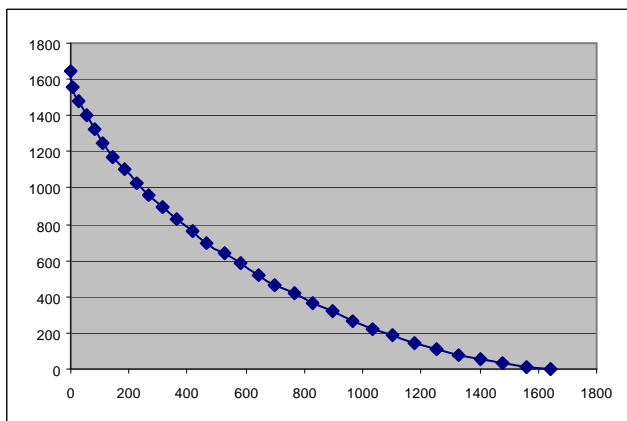
Kombinacje na lewo od krzywej (np. 3 jajka na miękko i 4 na twardo) to **kombinacje nieefektywne** – ciągle pozostają jakieś niewykorzystane surowe jajka. Kombinacje na prawo od krzywej to **kombinacje nieosiągalne** – ugotowanie 7 jajek na twardo i 6 na miękko jest niemożliwe, bo dysponujemy jedynie 10 surowymi jajkami.

W powyższym przykładzie funkcja produkcji jest funkcją ze stałymi przychodami skali. Każde jedno więcej jajko surowe oznacza jedno więcej jajko na twardo (lub miękko).

Jeżeli funkcja obu dóbr ma niekorzyści skali, wówczas krzywa transformacji wygląda np. tak:

Jeżeli funkcja obu dóbr ma korzyści skali, wówczas wygląda to tak:

Jeżeli jedna z funkcji ma korzyści skali a druga ma niekorzyści, wówczas wygląda to tak:

